

ՄԱՏԹԷՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԶՈՒՂԱՅԵՑԻ

ԽԱՉԻ ՔԱՐՈՉԸ «ՓԱՌԱԲՈՐԵՅԷՔ ՄԵՐ ՏԵՐ ԱՍՏՈՒԱԾԸ, ԵՐԿՐՊԱԳԵՅԷՔ
ԱՆՈՐ ՈՏՔԵՐՈՒ ՊԱՏՈՒԱՆՂԱՆԻՆ, ՈՐՈՎՅԵՏԷ ՍՈՒՐԲ Է»¹
ԽՕՍՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

Այս խօսքին վերաբերեալ տասը գլուխներ տեսանելի են մեզի, որոնց առաջինը այս է, թէ ինչ կը նշանակէ «փառաւորեցէք»² ըսելը:

Նախ՝ այսպէս կ'ըսէ, այսինքն՝ խօսքով Անոր Աստուածութիւնը գովեցէք, ըստ որում՝ մարգարէին միջոցաւ պատարագ կը խնդրէ. «Օրհնութեան պատարագ մատուցէ Աստուծոյ»³:

Երկրորդ՝ «փառաւոր», այսինքն՝ գործով, քանի որ անոնք, որոնք թագաւորը կը սիրեն, անոր հրամանները կը կատարեն, ըստ այնմ. «Եթէ կը սիրէ՞ զիս, Իմ պատուիրաններս կը գործադրէ»⁴:

Երրորդ՝ «փառաւոր», այսինքն՝ կռապաշտներուն նման զգայութիւններու միջոցով չէ, որ զԱստուած կը տեսնենք, այսինքն՝ ոսկիով ու արծաթով կերպարանաւորուած [ձեւերով], այլ փառաւոր կերպով իմացէք, ըստ որում. «Երկինքներու երկինքին, արեւելեան կողմը կը նստի»⁵:

Չորրորդ՝ «փառաւոր», այսինքն՝ ո՛չ թէ անցաւոր ապրանքները, կամ կիներ, որդին կամ ուրիշ բան մը Աստուծմէ աւելի սիրել, այլ ամէն ինչը Իրմով փոխարինել, ըստ այնմ. «Ոչինչ կրնայ մեզ բաժնել Աստուծոյ սէրէն, որ մենք նանչցանք մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի միջոցաւ»⁶:

Հինգերորդ՝ «փառաւոր», այսինքն՝ արարածները տեսնելով՝ անոնց Նորոգողը բարեբանեցէք, ինչպէս գեղեցիկ շինուածք մը տեսած ատեն արհեստաւորը կը գովեն: Երեք երիտասարդներն այս մտածումով բոլոր արարածները կը հրաւիրէին օրհներգելու, ըստ որում. «Երկինքը Աստուծոյ փառքը կը պատմէ»⁷:

¹ Սաղմ. ՂԸ. 5, 9:

² Սաղմ. ՂԸ. 5, 9:

³ Սաղմ. ԽԹ. 14:

⁴ Յովհ. ԺԴ. 15:

⁵ Սաղմ. Կէ. 34:

⁶ Հռոմ. Ը. 39:

⁷ Սաղմ. ԺԸ. 2:

Վեցերորդ՝ «փառաւոր», այսինքն՝ հնազանդեցէք Անոր՝ իբրեւ իր ծառաները, Որուն ծովերն իսկ կը հնազանդին, մինչեւ սահմանուած կէտին հասնելով ու այն կողմ չանցնելով, ըստ որում՝ գիտենք մենք մեզ, որ անարգ ենք ու հողի ծնունդ:

Եօթներորդ՝ «փառաւոր», թէեւ կը տեսնենք, թէ Աստուած մարդ եղած ու աշխարհի մէջ շրջած է, սակայն զինք սոսկ մարդ մի՛ համարէք՝ իբրեւ մեզմէ մէկը, այլ՝ փառաւոր եւ Հօր աջ կողմը նստած, Անորմէ անքակտելի, ըստ այնմ. «Հայրը Իմ մէջս է, եւ Ես՝ Հօրս մէջ»⁸:

Ութերորդ՝ «փառաւոր», այսինքն՝ քանի որ ձեր փրկութեան համար խաչ բարձրացած է, այն բանին վրայ, որ մահուան գործիք է, բայց դուք երկրպագեցէք, որովհետեւ այդ բարձրութիւնը, ուր Ան բարձրացաւ, ձեզ երկինք կը հանէ:

Իններորդ՝ միշտ Տիրոջ մահը պատմեցէք՝ ըստ առաքեալին. «Որովհետեւ խաչի փառօրհնութիւնը կորուստի մատնութեամբ համար յիմարութիւն է, իսկ փրկութեամբ համար՝ Աստուծոյ զօրութիւնն է ան»⁹:

Տասներորդ՝ «փառաւոր», այսինքն՝ խաչէն վախցէք, քանի որ թէեւ ան ձեր փրկութեան պատճառն է, կրնայ դատապարտութիւն ըլլայ ձեզի համար, քանի որ սուրբը «կը սիրեմ» կ'ըսէ, եւ պարտաւոր է Անոր ետեւէն ընթանալ, ըստ այնմ. «Ինծի ծառայողը Իմ ետեւէս պէտք է գայ»¹⁰:

Երկրորդ գլուխը տեսնենք, թէ ինչ կը նշանակէ մեր գետնին երկրպագելը: Ասիկա բազմաթիւ խորհուրդներ ունի:

Նախ՝ կը ցուցնէ, թէ այնքան հնազանդ ենք Տիրոջ, մինչեւ հող, գետին, որ տարրերուն մէջ ամէնէն ստորինն է ու ոտքով կը կոխուի բոլոր կենդանիներուն կողմէ, այդպէս Քու ծառագ եւ մոխիր ենք¹¹: Այս խորհուրդով նաեւ իրարու կ'երկրպագենք՝ հնազանդութիւն ցուցնելով, ըստ որում՝ առաքեալը կ'ըսէ. «Ամէն ինչի մէջ իրարու հնազանդեցէք»¹²:

Երկրորդ՝ կը նշանակէ, թէ մեզ հողէն ստեղծեցիր, այսպիսի գեղեցկաշէն կերպարով, Բարբարութեանդ պատկերով եւ անձնիշխան, այդ պատճառով կ'աղաչենք՝ օգնէ՛ մեզի, որպէսզի սրբութեամբ պատկերակ-

⁸ Յովհ. Ժ. 38:

⁹ Ա. Կորնթ. Ա. 18:

¹⁰ Հմմտ. Յովհ. ԺԲ. 26:

¹¹ Գ. ձեռ.՝ եմք, ըստ այնմ. «Ո՛ր Տէր, ես ծառայ Քո եմ» (Սաղմ. ՃԺԵ. 16) (ծանօթագրութիւնը Խաղ քահանայ Ղազարեանինն է):

¹² Տէս Եփես. Ե. 21:

ցութեանդ մէջ մնանք, քանի որ «Աստուծոյ պատկերին համաձայն արարեցիր»,– կ'ըսէ մարգարէն¹³:

Երրորդ՝ դէպի հող կ'երկրպագենք, որով այնքան տկարացած ենք սատանայի փորձութենէն՝ ըստ մարգարէին, թէ՝ «մեր անձերը մինչեւ գետին խոնարհեցան»¹⁴: Այդ պատճառով կ'աղաչենք՝ օգնական եղիր մեր տկարութեան եւ զօրացուր մեզ կարենալ դիմադրել ամբարիշտի հարուածներուն:

Չորրորդ՝ դէպի հող կ'երկրպագենք, որովհետեւ Քու սուրբ գարշապարդ ասոր [հողին] հասաւ. այդ պատճառով կը համբուրենք, որպէս թէ ասոր վրայ կանգնած ըլլաս Դուն:

Հինգերորդ՝ կը համբուրենք, որովհետեւ մեր մայրն է, մեր դադարն ու հանգիստը, եւ ասոր մէջ պիտի մտնենք ու լուծուինք:

Վեցերորդ՝ կը համբուրենք մեր նուաստութիւնը. տակաւին, աւաղելով ու իմանալով մեր գոյութիւնը՝ չհպարտանանք՝ միշտ մեր աչքին առջեւ ունենալով [մեր հող ըլլալը]:

Եօթներորդ՝ կ'երկրպագենք՝ ցոյց տալով մեր պակասութիւնը, որ երկինքէն գետին ինկանք Ադամի յանցանքներուն պատճառով, ըստ այնմ. «Մարդուն փափկութեան դրախտէն դուրս դրաւ»¹⁵՝ գուշակելով, թէ դարձեալ մեղք պիտի գործենք, անդունդները պիտի իջնենք, որ է դժոխքը:

Ութերորդ՝ քանի որ ասոր մէջ թաղուելով՝ մեր Տէրը կործանեց ներքին իշխանը՝ Բելիարը, այդ պատճառով կը համբուրենք՝ յիշելով մեզի համար չարին դէմ Անոր տարած յաղթութիւնը:

Իններորդ՝ դէպի հող կ'երկրպագենք, որովհետեւ չնչին եւ տկար հողէն մեր բոլոր պէտքերը պատրաստեցիր, որոնք մեր կենդանութեան պատճառներն են, այդ պատճառով կը համբուրենք զայն՝ որպէս մեր ապրելու պատճառը:

Տասներորդ՝ կ'երկրպագենք, որպէսզի ասորմէ դարձեալ նորոգես մեզ՝ վերստին կենդանացնելով մարմինի ու հոգիի, ըստ այնմ. «Բոլոր անոնք որոնք գերեզմաններու մէջ պիտի ըլլան, պիտի լսեն ձայնը եւ դուրս պիտի ելլեն»¹⁶, այդ պատճառով մարգարէն կը հրաւիրէ՝ «Երկրպագեցէ՛ք Անոր ոտներու պատուանդանին, որովհետեւ սուրբ է»¹⁷:

¹³ Ծննդ. Ա. 27:

¹⁴ Սաղմ. ԽԳ. 25:

¹⁵ Ծննդ. Գ. 24:

¹⁶ Յովհ. Ե. 28–29:

¹⁷ Սաղմ. ԴԸ. 5, 9:

Տեսնենք երրորդ գլուխը, թէ ինչ կը նշանակէ երկրպագութենէն ետք դարձեալ կանգնիլը: Ասիկա եւս բազմաթիւ խորհուրդներ ունի:

Նախ՝ կը նշանակէ Քրիստոսի յարութեան միջոցով կանգնումը, որ յարուցեց մեզ՝ մահէն կեանքի փոխելով. այս միտումով կիրակի եւ յարութեան միւս օրերուն համար կանոն գրուեցաւ շերկրպագել, որովհետեւ այդ օրերուն յարուցեալ կ'ըլլանք, որով պատշաճ չէ դարձեալ իյնալ:

Երկրորդ՝ կը նշանակէ հաւատքի մէջ մեր կանգնումը, որովհետեւ կռապաշտութեան մէջ անհաւատ եղանք, որ Քրիստոս Իր չարչարանքներով մեր այդ անհաւատութենէն յարուցանեց:

Երրորդ՝ կը նշանակէ մեղքերէն դէպի արդարութիւն կանգնումը, քանի որ ով, որ բարի գործեր չունի, իբրեւ անդամալոյծ՝ ինկած է:

Չորրորդ՝ կը նշանակէ անգիտութենէ դէպի գիտութիւն կանգնումը, որ մեր Տէրը սորվեցուց մեզի՝ եօթնարփեան Հոգիին գալուստով մեզի շնորհքներ պարգեւելուն միջոցով:

Հինգերորդ՝ կը նշանակէ ուղղափառութեան հաւատքին մէջ ուղղուիլը, չթերանալն ու երբեք երկմիտ չըլլալը, այն պատճառով, որ աստուածային բոլոր գիրքերը մեզի ճշմարտութիւնը կը սորվեցնեն, եւ այնտեղ թերութիւն չկայ:

Վեցերորդ՝ կը նշանակէ Աստուծոյ [մեզ] դէպի Իրեն քաշելը, որ ստորին երկրէն երկինք քաշեց՝ օգնական ըլլալով մեզի, ինչպէս Պետրոսին¹⁸:

Եօթներորդ՝ մեր սիրտը երկրային ցանկութիւններէն քակելը, երկնայիններու մասին խորհիլը, ուր Քրիստոս կը նստի:

Ութերորդ՝ կը նշանակէ սատանայէն մեր քակուիլը խաչին միջոցաւ եւ հրեշտակներուն ընկերակից ըլլալը, որոնք երկինքի մէջ են, ըստ որում՝ մեր գլուխները անոնց ուղղած ենք:

Իններորդ՝ կը նշանակէ մարմինի չարչարանքներու ժամանակ մենք մեզ վեր բարձրացնենք՝ ըստ Պօղոսի, թէ՛ «անոնք որոնք կ'ուզեն աստուածապաշտութեամբ ապրիլ, հալածանքներու պիտի ենթարկուին»¹⁹: Եւ կամ սատանայի բռնութեան դէմ պէտք է պատերազմին. իսկ պատերազմը ոտքի կանգնած կ'ըլլայ: Այդ պատճառով Քրիստոսի նշանը կը դրոշմենք մեր երեսին՝ անվնաս պահելու համար մեզ անոնց եւ ասոնց յարձակումներէն, ինչի պատճառով նախ պէտք է երկրպագել, ապա կանգնիլ, եւ ապա [խաչին] նշանը մեր երեսին դրոշմել՝ իբր վահան եւ զէնք:

¹⁸ Տէս Մատթ. ԺԴ. 31:

¹⁹ Բ. Տիմ Գ. 12:

Տասներորդ՝ կը նշանակէ մեր կանգնիլը օրէնքի հիւանդութենէն Աւետարանի առողջութեան, որովհետեւ մարդ մարմինով կը տկարանայ օրէնքները գործադրելու: Իսկ ասիկա ամէն ինչի մէջ առողջ ըլլալով՝ ելքի համար հնարքներ կը փնտռէ, որպէսզի ոտքի վրայ առողջ ու սրբութեամբ ապրինք՝ Քրիստոսէ կեանքը ժառանգելով, ըստ որում՝ կ'ըսէ. «Հաստատուն եւ ամուր մնացե՛ք»²⁰:

Գանք չորրորդ գլուխին եւ տեսնենք, թէ ինչ կը նշանակէ խաչին նշանը մեր երեսին դրոշմելը: Ասիկա եւս բազմաթիւ խորհուրդներ ունի:

Նախ՝ ճակատին դրոշմելը կը նշանակէ, իբր թէ երկինքն էինք, սիրտին՝ աշխարհ ինկանք, ձախ թելին՝ ձախակողմեան եղանք, իսկ աջ թելին՝ թէ ասոր [աջակողմեանին] կը փափաքինք:

Երկրորդ՝ կը նշանակէ Աստուծոյ Բանին երկինքին մէջ ըլլալը, աշխարհ իջնելն ու դժոխքը աւերելը, որ ձախակողմեաններուն տեղն է եւ դարձեալ Հօր աջ կողմը նստիլը:

Երրորդ՝ մեր ճակատին խաչին նշանը [դրոշմելը] կը նշանակէ Խաչելին միշտ մեր գլուխին ըլլալը, ըստ որում՝ մարգարէն կ'ըսէ. «Մարդոց ճակատին նշան դիր»²¹: Իսկ սիրտին [դրոշմելը]՝ Անոր շնորհներով մեր հոգիներուն մէջ իջնելը՝ ըստ մարգարէին. «Ինչպէս իւր, որ գլուխին վրայ կ'իջնէ»²², ձախակողմէն հանելն ու աջակողմեանին մէջ մեզ դասելը:

Չորրորդ՝ մեր չորս կողմը կը դրոշմենք, որպէսզի մեզ չորս վնասներէ պահէ, այսինքն՝ աշխարհի փորձութենէն, սատանայէն, անհաւատներէն եւ մեղքերէն, որ մեզի համար աջ կը թուին:

Հինգերորդ՝ կը դրոշմենք, իբր թէ Տէր Յիսուսի կը ծառայենք, Որուն նշանը մեր վրայ կերպարանած ունինք, քանի որ մարմնաւոր ծառաները չորս տեղ կը դադեն [կը խարանեն / կը դրոշմեն], որ մենք մեր հոգիին վրայ առինք Մկրտութեան ժամանակ՝ աստուածային իւղի օծումով մեր ճակատին, սիրտին եւ երկու ձեռքերուն:

Վեցերորդ՝ կը նշանակէ հաւատքի բարձրութիւնը, գիտութեան խորութիւնը, սիրոյ լայնութիւնը եւ յոյսին երկարութիւնը, որ առաքեալը կ'ըսէ. «Որպէսզի կարենանք հասկնալ...»²³:

²⁰ Տէս Բ. Կորնթ. ԺԳ. 11:

²¹ Եզեկ. Թ. 4:

²² Սաղմ. ՃԼԲ. 2:

²³ Հմմտ. Եփես. Գ. 18:

Եօթներորդ՝ կը նշանակէ ճակատով հոգիին զգայութիւնը մարմինին եւ այլ տեղերուն հետ, մարմինին գործերը, որ են ձեռքն ու ոտքը՝ բոլորը Տիրոջ ընծայելով, պահպանելով, որպէսզի ո՛չ ոք չարտաքսուի Անորմէ:

Ութներորդ՝ կը նշանակէ կեանքը, որ գլուխն է, մահը, որ ոտքն է, ձախակողմը, որ այստեղ է՝ աշխարհի մէջ, եւ հանդերձեալը, որ աջակողմն է, անդադար Անոր կը ծառայենք:

Իններորդ՝ չորս տեղ դրոշմելով՝ ցոյց կու տանք տիեզերքի չորս ծագերը. Դուն բռնեցիք մէջ ունիս զմեզ, ուր կ'ուզես, մեզ այնտեղ խաղաղութեամբ պահէ:

Տասներորդ՝ որովհետեւ մարդ չորս բան ունի, որոնցմով կրնայ արդար կամ մեղաւոր ըլլալ, այսինքն՝ հոգի եւ մարմին, խորհուրդ եւ խօսք: Այդ պատճառով չորս տեղ դրոշմելով՝ կ'աղաչենք այդ չորսը փրկել դժոխքէն:

Իսկ չորս գլուխները գրուած կը գտնես այս խօսքին սաղմոսի քաղուածքին մէջ²⁴:

Իսկ իններորդ, քանի որ ոմանք տէրունական Խաչը ապականացու է կ'ըսեն՝ երկու կերպով առարկելով:

Նախ՝ թէ ամէն ինչ, որ չորս տարրէն բաղկացած է, մինչեւ հանդերձեալը ապականութիւն կը կրէ. արդ՝ խաչը փայտ է եւ չորս տարրէն է, հետեւաբար՝ այդ եւս կ'ապականի:

Երկրորդ՝ քանի որ եթէ մարդուն մարմինը, որ բանական ու կենդանի է, մահուամբ կ'ապականի, հետեւաբար խաչն ալ կ'ապականի, որովհետեւ ո՛չ կենդանի է եւ ո՛չ ալ բանական, այլ կենդանութեանց քակտիչ է, քանի որ մահուան գործիք է:

Որոնց այսպիսի դիմակայութեամբ կը պատասխանենք:

Նախ՝ եթէ ըստ բնութեան օրէնքին ան չի՛ կրնար անապական մնալ, սակայն աստուածային սքանչելիքները, ինչպէս օրինակ [մարդկային] բնութիւնը առանց սերմի չէր կրնար յղիանալ եւ կուսութեամբ ծնիլ, որ Բանն Աստուածը սքանչելապէս ներգործեց, այդպէս ալ ասիկա, ըստ բնութեան օրէնքի չէ, քանի որ Բանն Աստուածը անբաժանելիօրէն ասոր [խաչին] միաւորուած է:

Իսկ երկրորդին՝ կը պատասխանենք, թէ մարդու մարմինը կ'ապականի, որովհետեւ իրմէ՝ զինք կենդանացնող հոգին կը բաժնուի, ըստ

²⁴ Զորրորդ գլուխին կը հետեւի իններորդ գլուխը, միւս չորսը չկան (ծանօթագրութիւնը Խաղ քահանայ Ղազարեանինն է):

այնմ. «Մարմինը հողին կը վերադառնայ, ուրկէ առնուեցաւ, իսկ հոգին կ'երթայ...»²⁵: Իսկ խաչին կենդանութիւնը Քրիստոս է եւ անկէ չի բաժնուիր, ըստ այնմ. «Աստուած ասոր վրայ բնակեցաւ, քանի որ հաւնեցաւ...»²⁶:

Արդ, ցոյց տանք, թէ Սուրբ Խաչը ճշմարտապէս անապական է՝ ընդդիմակայութեամբ ըսելով:

Նախ՝ բնականաբար քննութեամբ, քանի որ բոլոր արարածները Աստուծոյ ձեռագործն են, ըստ այնմ. «Իմ ձեռքերս չե՞ն, որ այս բոլորը արարեցին»²⁷: Արդ՝ ինչպէս հրեշտակները ոչինչէ գոյացան եւ անապական ու անմահ են Աստուծոյ կամքին մէջ, այդպէս ալ չորս տարրերը ինքն ըստ ինքեան անապական են, որովհետեւ անհատները միայն կ'ապականին եւ չորս տարրերուն մէջ կ'ընթանան, իսկ ասոնք, Աստուծոյ կամքին համաձայն, մշտապէս կան, այդպէս ալ խաչը Աստուծոյ կամքով եւ Անոր ներգործութեամբ կ'ուզէ, որ խաչը անապական մնայ, քանի որ ատով մարդիկը փրկեց:

Երկրորդ՝ որովհետեւ Ան, որ բոլոր արարածները գոյ կը պահէ եւ ատիկա Իրեն համար շատ չէ, քանի որ Իր գործութիւնը անբաւ է, իսկ եթէ այդ խաչն անապական կը պահէ, Անոր համար կարողութեան հարց չէ այդ: Այո՛, կարողութիւն ունի, որովհետեւ բոլոր արարածները Իր ձեռքին մէջ որպէս մարգարիտ ունի:

Երրորդ՝ քանի որ այդ խաչը աստուածային արեամբ պարուրուած է, ըստ որում՝ ատոր վրայ գամուեցաւ: Արդ, եթէ խաչը ապականի, ապա արիւնը, որ ատոր վրայ է, [ինքն ըստ ինքեան կ'ապականի, որ քաւ լիցի մեզի այդպէս ըսել]. ասկէ յայտնի կը դառնայ, թէ անոնք Բանն Աստուածը ապականացու կը խոստովանին, որովհետեւ կ'ըսեն, թէ խաչը ապականացու է, ու ասոնք նեստորականներն են²⁸: Իսկ անոնք, որոնք Բանն

²⁵ Հմմտ. Ժող. ԺԲ. 7:

²⁶ Տէս Սաղմ. ՃԼԱ. 14:

²⁷ Ես. 49. 2:

²⁸ Նեստորականութիւն. քրիստոնէութեան մէջ հերձուած: Հիմնադիրն է Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարք՝ Նեստորը (ազգութեամբ ասորի, ծննդեան եւ մահուան թուականներն անյայտ են): Նեստորականութեան համաձայն՝ Կոյս Մարիամը ծնած է Յիսուս Քրիստոսին, որ Սուրբ Հոգիին միջոցով աստիճանաբար յաղթահարելով մարդկային թուլութիւնները՝ բարձրացած է աստուածային «Աստուծոյ Որդի», «Մեսիա» աստիճանին: Եփեսոսի մէջ գումարուած Տիեզերական երրորդ ժողովը (431-ին) նեստորականութիւնը որպէս հերետիկոսութիւն որակեց: Տէս Ե. ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ, Նեստորականները Հայաստանի մէջ (ծանօթագրութիւնը Խաղքահանայ Ղազարեանին է):

Աստուածը մարմինով անապական կը խոստովանին, պարտաւոր են աստուածընկալ խաչը եւս անապական խոստովանիլ:

Զորորդը՝ օրինակէն յայտնի է, որովհետեւ Ահարոնին գաւազանը, որ ծաղկեցաւ²⁹, խաչին օրինակ է, իսկ պատուիրաններուն տախտակները³⁰՝ դրախտի մէջի կենաց ծառին³¹: Արդ, ասոնք այն ատենէն եւ առ յաւէտ անապական են, որ օրինակն է, հապա ինչքան աւելի ճշմարտութիւնը անապական է, որ աստուածընկալ խաչն է:

Հինգերորդ՝ որովհետեւ ո՛չ մէկ ապականացու բան կրնայ ուրիշ բան մը ամբողջ պահել, ինչպէս նիւթական բոլոր իրերէն յայտնի է: Արդ՝ ան, որ բոլոր գերեզմանները կնքուած կը պահէ, եկեղեցի կ'օրհնէ ու կը հաստատէ, ինչպէս նաեւ փորձութեան ժամանակ բոլորին զօրավիզ ու օգնական է, կրնայ անապական ըլլալ, քանի որ աստուածային նշան է:

Վեցերորդ՝ որովհետեւ Աստուծոյ գործն է ոչինչով մեծամեծ բաներ գործել, ինչպէս հողով կոյրին աչքը բացաւ³² եւ ժայռէն ջուրի տասներկու աղբիւրներ բխեցուց³³ եւ շատ ուրիշ բաներ, այդպէս ալ չնչին փայտը առնելով՝ փրկութիւն ըրաւ ամբողջ տիեզերքին ու անապական ըրաւ [զայն]:

Եօթներորդ՝ որովհետեւ Սողոմոնը կ'ըսէ. «Օրհնեա՛լ է այն փայտը, որով օրհնութիւն կ'ըլլայ»³⁴, որ փրկչական խաչն է: Արդ, ան բոլոր փայտերուն մէջ յայտնուած է արդարութեան արմատ ըլլալու, որով բանսարկունէն փրկուեցանք: Արդարին գործը յաւիտենական է, ինչպէս նաեւ անապական, ինչպէս կ'ըսէ իմաստասէրը³⁵, հետեւաբար Սուրբ Խաչը անապական է:

Ութերորդ՝ քանի որ մահուան գործարան է, ապա ապականացու է, իսկ Սուրբ Խաչին համար կ'ըսէ. «Բոլորին համար կենաց ծառ է...»³⁶: Եւ ինչպէս օրինակը՝ գիտութեան ծառը մահուան պատճառ եղաւ, այդպէս ասիկա կեանքի պատճառ եղաւ: Արդ, ան, որ կենդանութեան մայրն է, ան անապական է, այսինքն՝ Սուրբ Խաչը:

²⁹ Տէս Եբր. Թ. 4:

³⁰ Տէս Ելք ԼԴ.:

³¹ Մենդ. Գ. 3:

³² Տէս Յովհ. Թ. 6–15:

³³ Տէս Ելք ԺԵ. 27:

³⁴ Իմաստ. ԺԴ. 7:

³⁵ Տէս Առակ. Ժ. 25: Իմաստ. Ժէ. 16:

³⁶ Առակ. Գ. 18:

Իններորդ՝ որովհետեւ դեւերը աստուածական նշանին զօրութենէն հալածական կ'ըլլան: Արդ, եթէ ասիկա ապականացու էր, դեւերը ասկէ չէին վախնար, ինչպէս յայտնի է անուններէն, հետեւաբար՝ Սուրբ Խաչը անապական է:

Տասներորդ՝ քանի որ Տէրը ասիկա մեզի Իր գալուստին որպէս նշան տուաւ, ըստ այնմ. «Եւ ապա Որդիին նշանը պիտի երեւի»³⁷, եւ ասիկա ո՛չ թէ միայն լոյս է, քանի որ ո՛չ թէ լոյսը մեզի իբր նշան տուաւ, այլ այն փայտեղէն խաչը, որու վրայ Միածին Բանը Իր ձեռքերը տարածեց, հետեւաբար անապական է:

Տեսները նաեւ տասներորդ գլուխը, որ կ'ըսէ թէ՝ «մեր Տէր Աստուածը Սուրբ է»³⁸, քանի որ «սուրբ»³⁹ ըսելն անուանակիցներու համար է, որովհետեւ բազմաթիւ բաներու համար կ'ըսուի:

Նախ՝ քանի որ կ'ըսենք, թէ Եկեղեցին Սուրբ է, ինչպէս նաեւ խաչը, սուրբերուն նշխարները եւ ասոնց նման ուրիշ բաներ:

Երկրորդ՝ «սուրբ փաղափ» կ'ըսուի, ինչպէս մարգարէն կ'ըսէ. «Երուսաղէմ սուրբ փաղափին մէջ», այնտեղ կատարուելիք սքանչելիքներուն համար:

Երրորդ՝ «սուրբ» կ'ըսուի մաքրութեան, առաքինութեան գործին, ինչպէս կ'ըսենք՝ Սուրբ Մովսէսը, Սուրբ Պօղոսը, Սուրբ Գրիգորը՝ անոնց աստուածահաճութեան համար:

Չորրորդ՝ «սուրբ» կ'ըսուի յստակ էութիւնը, ինչպէս յստակ ջուր, կամ մաքուր, կամ պղտոր, կամ ապակի, եւ ասոնք՝ պիտակաբար:

Հինգերորդ՝ «սուրբ» կ'ըսուի կենդանին, ինչպէս յայտնի է Սուրբ Գիրքին մէջ, թէ՝ «անսուրբերէն՝ այսօր, իսկ սուրբերէն՝ այսօր»⁴⁰:

Վեցերորդ՝ «սուրբ» կ'ըսուի նաեւ սիրտի, ըստ այնմ. «Աստուած չարհամարհեւ սուրբ սիրտն ու խոնարհ հոգին»⁴¹: Եւ թէ՝ «անոնք որոնք սիրտով սուրբ են, զԱստուած պիտի տեսնեն»⁴²:

³⁷ Մատթ. ԻԴ. 30:

³⁸ Սաղմ. ԴԸ. 9:

³⁹ Սուրբ գրաբարեան ձեւը կը ձգենք նոյնութեամբ, որպէսզի իմաստն աւելի ըմբռնելի ըլլայ, նկատի պէտք է ունենալ, որ «սուրբ» կը նշանակէ մաքուր, անարատ, յստակ, ողջախոհ, պարկեշտ, անբասիր, արդար, առաքինի, անմեղ (տէն Ռուբէն Ղազարեան, Գրաբարի բառարան, Երեւան, 2000, էջ 1154):

⁴⁰ Տէն Ղեւոն. ԺԱ. 1–47: Բ. Օր. ԺԴ. 3–21:

⁴¹ Սաղմ. Մ. 19:

⁴² Մատթ. Ե. 8:

Եօթներորդ՝ «սրբութիւն» կ'ըսուի նաեւ կերակուրներուն, որոնց մէջ խառնակութիւն չկայ, այլ՝ ուտելի են:

Ութերորդ՝ «սուրբ» կ'ըսուի անապականութեան, ինչպէս կ'ըսէ Ելքին մէջ. «Տապանակը սուրբ ոսկիով պատեց»⁴³:

Իններորդ՝ «սուրբ» կ'ըսուի նաեւ իր մը, ինչպէս զուտ արծաթը, կամ՝ պղինձը, կամ՝ անագը (կլայեակը), իւրաքանչիւրը՝ առանձին, իրարու չխառնուած սուրբ կը կոչուին:

Տասներորդ՝ անկեղծ սէրը եւս «սուրբ» կ'ըսուի, եւ ան, որ ասիկա ունի, Աստուծոյ կը նմանի, որ սիրելու մէջ անկեղծ է:

Արդ, այս սրբութենէն, որու մասին ըսինք, Աստուծոյ սրբութիւնը հեռու է:

Նախ՝ որովհետեւ ասոնք եղական սուրբեր են, իսկ Ան անեղ Սուրբ է:

Երկրորդ՝ քանի որ ասոնք անունով սուրբ են, իսկ Ան էութեամբ Սուրբ է:

Երրորդ՝ որովհետեւ ասոնք երբեմն սուրբ են, իսկ Ան մշտապէս Սուրբ է:

Չորրորդ՝ քանի որ ասոնք կրնան անսուրբ ըլլալ, իսկ Անոր համար կարեւորութիւն չկայ անսուրբ ըլլալու:

Հինգերորդ՝ որովհետեւ ասոնք ուրիշ մէկը չեն կրնար իրենց նմանցնել, իսկ Աստուած կրնայ:

Վեցերորդ՝ քանի որ ասոնք իրարու բաղդատաբար սուրբ են, իսկ Ան անբաղդատելի Սուրբ է:

Եօթներորդ՝ որովհետեւ ասոնք մասնաւոր սուրբ են, իսկ Աստուած լիովին Սուրբ է:

Ութերորդ՝ քանի որ ասոնք Աստուծոյ սրբուած են, եւ ո՛չ թէ Աստուած՝ իրենցմէ:

Իններորդ՝ որովհետեւ ասոնք փոքր տեղերու մէջ կ'երեւին, իսկ Աստուած ամէն տեղ է:

Տասներորդ՝ քանի որ ասոնք շատ են եւ տարբեր-տարբեր, իսկ Աստուած մէկ է բոլորին վրայ՝ օրհնեալ յաւիտեան:

Տասնմէկերորդ՝ «սուրբ» կ'ըսուի գոյքերուն, որովհետեւ անսուրբ բաները կը ցուցնէ: Արդ՝ յայտնի է, թէ կուռքերուն համար կ'ըսէ, որոնք աս-

⁴³ Ելք ԻԵ. 11, 24:

տուածներ կ'ըստին, սակայն այդպիսին չեն, իսկ Աստուած է՝ կը կոչուի, հետեւաբար Սուրբ է:

Տասներկրորդ՝ «սուրբ» կը կոչուի, քանի որ սուրբերը կը սիրէ, այդ պատճառով առաքեալը կ'ըսէ. «Ինծի նմանեցէ՛ք, ինչպէս ես՝ Քրիստոսի»⁴⁴:

Տասներեքերորդ՝ «սուրբ» կը կոչուի, որովհետեւ սուրբ կ'արարէ, ըստ այնմ. «Եթէ ձեր մեղքերը որդան կարմիր ըլլան, ինչպէս բուրդը պիտի սպիտակեցնեմ (գրաբար բնագիրին մէջ «սուրբ արարից»)»⁴⁵, այդ պատճառով մարգարէն կը հրաւիրէ երկրպագելու, որովհետեւ մեր Տէր Աստուածը Սուրբ է:

Այսքանով գոհանանք:

Գրաբարէ արեւմտահայերէնի վերածեց
ՎԱՐԱՆ Դ (ՅԱԿՈԲ) ՔՈՐԹՄՈՍԵԱՆԸ

⁴⁴ Ա. Կորնթ. Դ. 16, ԺԱ. 1:

⁴⁵ Ես. Ա. 18: